

MENEMEN

-23 Aralık 1930 Salı-

Aralık, Ege’de bağ budama mevsimiydi. Egeli, belinde, kör bıçaklarla gezerdi. 23 Aralık Salı sabahı Giritli esrarkeş Mehmet ve beş arkadaşı Manisa’dan Menemen yakınlarına geldiler. Menemen henüz uykundaydı. **Esrar çekip, bıçak bileyerek namaz vaktini beklediler.** İddiaya göre İstanbul’daki Nakşi Şeyhi Esat Efendi’nin müritleriydiler. Gün ışıırken ezan okundu... Vakit gelmişti... Sabah namazı biter bitmez Giritli Mehmet, Mehdiliğini ilana karar verdi. Yeşil sancağı mihraptan aldı, kaldırıp, meydana daldı ve bağırmaya başladı: **“Müslümanım diyen sancağımızın altında toplansın...”**

O sırada Menemen Posta Müdürü Hüseyin Sabri Efendi tehlikeyi sezip, hemen durumu Ankara’ya ve alaya bildirdi ve acilen kuvvet istedi. Az sonra bir manga askerle, başlarında genç bir asteğmen çıkageldiler. 24 yaşındaki bu asteğmenin adı Mustafa Fehmi Kubilay’dı. Sami Özyılmaz: **“Kubilaymış. Biz bilmiyoruz tabii. Böyle duvara dayanmış duruyoruz. ‘Asker... sungu tak!..’ dedi. Tabii asker hemen durdu, süngüyü taktı.”**

Mustafa Oktar: **“Gitti onların yanına; ‘Siz ne istiyorsunuz’ dedi. ‘Biz şeriat istiyoruz’ dediler. ‘Peki’ dedi, ‘Ben size şeriatı göstereceğim’ dedi.”**

Mustafa Şengönül: **“Hatta tokat atmış birine. Tokat atınca o da elindeki tüfekte ateş etmiş buna... Yere düştü Kubilay...”**

İşte ne olduysa o anda oldu. Sahte Mehdi’nin tüfeğinden çıkan bir kurşun Kubilay’ı bacağından yaralamış ve yere sermişti. Uzaktan olayı izleyen askerler bunun üzerine tüfeklerini doğrultup, **mehdiliğini ilan eden Mehmet’e ateş ettiler.** Ahali kaçışmaya başladı. **Ama askerlerin tüfeklerinde tatbikat mermileri vardı. Etkisizdi. Patlamaya rağmen devrilmeyen Mehmet, çıldırmış bir halde ‘İşte’ diye bağırdı... ‘Bana kurşun işlemiyor. Ben mehdiiyim.’** Menemenliler donakaldılar.

Şimdi Kubilay, meydanın ortasında, yaralı ve tek başıydı. Sürünerek önce Hükümet Konağı’na doğru kaçtı, ama kapı kilitliydi. Panik halinde cami avlusuna daldı. Ama Mehmet’le arkadaşları peşindeydiler. Esrarın da etkisiyle başlan dönen isyancılar bu kolay avı yakalayınca çıldırdılar. İçlerinden biri cebinden bağ bıçağını çıkardı. Kubilay’ın başına çöktü ve paslı bıçağı genç asteğmenin boynuna sapladı. Az sonra hırıltılar sustuğunda, Kubilay’ın kesik başı Mehdi Mehmet’in elindeydi, Mehmet, seyircilerinin gözleri önünde, üzerinden kanlar fışkıran kesik başı getirip, yeşil sancağın tepesine dikti. O anda kitle psikolojisi devreye girdi. Kurşun işlemeyen bir mehdi elinde kanlar içinde bir kurban başı taşıyarak üstlerine geliyordu. **“Arkamızda 70 bin kişi var. Katılın bize”** diyordu. Ahali önce durdu... sonra... alkışladı... Mustafa Şengönül: **“Mecburi bir alkış yaptırıldılar. Yapmıştır. Çünkü korktu millet. 70 bin kişi geliyor, deyince; hepimiz korktuk.”**

Çok geçmeden, Menemen sokakları karıştı. Biraz korku, biraz merakla bir araya gelmiş kalabalık, yeşil bayrağın ardı sıra yürüyüşe geçmişti. Menemen, bir avuç esrarkeşe teslim olmuştu. Az sonra, Değirmendağı’na yerleştirilen topların yönü Menemen Meydanı’na çevrildi. Meydana da bir mitralyöz yerleştirildi. **“Teslim olun”** çağrısı yapıldı; ama, **“Mehdi Mehmet”** silahla karşılık verdi.

Mustafa Şengönül: **“Birkaç silah patladı. Duvardan bakarken bekçi Hasan’ı vurdular, kafasından vuruldu. Yere düştü. O zaman millet kaçtı: Toplanıp kaçtık.”**

Sabahat Erkal: **“Silah sesleri duyuldu çatır çatır... Memurlara karşı bir düşmanlık vardı. Eh şapka devrimi yapıldı. Çarşaf çıktı. Manto giyildi artık. Yani ‘Müslümanlığı bırakıp gavur olduk’ diye bir düşmanlık vardı. Menemenliler biraz gericiydi.”**

Mustafa Şengönül: **“İleride Mahver kahvesi vardı. O kahvenin önüne mitralyözünü koydular. O zamanki makineli mitralyöz diyorduk biz. Oradan onlar ateş etti. Kimisi yaralandı, kimisi öldü.”**

Oradaki çatışmada iki bekçi, vurularak öldü. “Üç Mehmet’ler”; yani Mehdi Mehmet, Şamdan Mehmet ve Sütçü Mehmet de mitralyöz ateşiyle öldürüldüler. Kasabada

hemen sokağa çıkma yasağı kondu. Her şey birkaç saat içinde olup bitmiş, ama geride büyük bir leke bırakmıştı. Haber ulaştığında Gazi, öfkeden çılgına dönmüştü. Olay kadar, bu olaya ahalinin de iştirak ettiğine dair gelen haberlere kızmıştı.

Gazi Mustafa Kemal: "Bu ne haldir? Mürteciler Hükümet Meydanında ordunun subayını din adına boğazlayabiliyorlar. Binlerce Menemenliden kimse çıkıp, mani olmuyor. Bilakis tekbirlerle teşvik ediyorlar. Yunan idaresi altındayken bu hainler neredeydiler? Onların namusunu ve dinini kurtaran ordunun bir subayına reva gördükleri bu saldırının cezasını yalnız hainler değil, hepsi en ağır şekilde çekmelidir. Bundan bütün Menemen sorumludur. Menemen artık **"Vilmodit"** yani **"Lanetlenmiş şehir"** ilan edilmeye müstahak olmuştur. **"Vilmodit"** ilan edilen kasaba halkı şehir dışına çıkarılır, aileler birer ikişer memleketin diğer şehirlerine dağıtılır, tam boşaltılan kasaba tümüyle yakılır. Bugünkü ve yarınki nesillere ibret olmak üzere, Hükümet Meydanına büyük bir siyah sütun dikilir. Derhal harekete geçmeliyiz."

Belki Menemen haritadan silinecek, ama ondan önce faillerin cezası da yine Menemen'de verilecekti. Bölgede sıkıyönetim ilan edildi. Ardından Zafer İlkokulu askeri mahkeme haline getirildi. Altı kişinin başlattığı bu olayın davasında tam 144 sanık vardı. Ve bir numaralı sanık, İstanbul'dan getirilen 90 yaşlarındaki Nakşi Şeyhi Esat Efendiydi.

Mustafa Şengönül: "Mahkemelere, her gün benim durduğum dükkânın önünden geçip gidiyorlardı. Kubilay okulu dediğimiz yerde mahkeme görüldü. **Muğlalı Mustafa Paşa** isminde birisi bunların ifadelerini aldı."

Sami Özyılmaz: "Orda soruyorlar: **'Bu kim... var mıydı?'** Bakıyor herif... **"Vardı"** diyor. Ve gitti içeri... Başka kim vardı? Getiriyorlar bir tane daha... **'Bu var mıydı?'** Vardı... Yoktu-Vardı... Yoktu... diye diye topladılar birkaç kişiyi..."

Sabahat Erkal: "Köylülere **'Allahınız kim sizin?'** diye soruyorlar. **'İstanbul'da Esat Hoca'** diye ifade veriyorlardı. Yani köylüler Allah'ın nerede olduğunu bile düşünmeden, böyle bilinçsiz olarak Mehdi diye bunlara tapmaya kalkmışlar,"

Şeyh Esat Efendi, duruşmalar sırasında rahatsızlandı ve hastanede öldü. İki haftada biten mahkeme sonucu toplam 77 sanık hüküm giydi, Tam 37 idam vardı, isyancılara Kubilay'ın başını direğe bağlamaları için ip veren, sigara satan, alkış tutan Menemenliler de idam mahkûmuydular. Bunlardan 9'u yaşları küçük olduğu için kurtuldular. 28 kişi ise ibret için Menemen meydanlarında asıldı.

Mustafa Şengönül: **"Hepsini astılar gece. Sokağa çıkma yasağı vardı. Sabahleyin kalktım. Caminin yanından, kabak pazarı dediğimiz yere kadar 8-10 kişi vardı. Ondan sonra tren istasyonunda da 7 kişi vardı. İpi veren Kâmil istasyonda asılmıştı. Tren yoluna böyle boydan boya asılmışlardı. Hepsini gördüm..."**

Sami Özyılmaz: **"Evvvelâ aşağıda Hükümet'in altında Hocazade Ahmet Efendi'yi astılar. Astıktan sonra da önlerine bir kâğıt asıyorlardı."**

Sami Özyılmaz: **"Ondan sonra öbürlerini getirdiler. Kamyonla hepsini aldılar-Mezara götürdüler."**

Olaylar meclise geldiğinde faturayı Serbest Fırka'ya ve Fethi Bey'e kesmek isteyenler oldu. Birkaç yıl sonra Londra Büyükelçiliği'ne atandı. Daha üç yıl önce nice umutlarla geldiği Türkiye'den ayrılırken, kulağında Gazi'nin Roma tarihinden aktardığı sözler çınlıyordu: **"Jules Sezar ilk devletini kurarken, dostları Crassus ve Pompee ile ittifak yapmıştı; ama sonraları üçünün arası bozuldu ve Sezar, onları ortadan kaldırırken kendini ebedi şef ilan ettirdi. Biz bundan kaçınmalıyız. Cumhuriyeti şahıs kavgalarından korumalıyız."** (Can Dündar, Gölgedekiler, s. 69-77-İmge Yayınları)